

1 מַה חַג הַמִּצּוֹת העולה לרגל לירושלים, טַעֲוֵן לִינָה בירושלים,
 2 במוצאי יום טוב הראשון, עד הבוקר שלמחרתו, אֵף העולה לרגל
 3 בחג הסוכות, טַעֲוֵן לִינָה במוצאי יום טוב הראשון.
 4 מבררת הגמרא: וְהָתָם בחג המצות מִנְּלָן שטעון לינה. משיבה
 5 הגמרא: דְּכִתְיִב בפרשת חג הפסח (דברים טו ז), וְפָנִיתָ בַּבֶּקֶר וְהִלַּכְתָּ
 6 לְאֶהֱלֶיךָ, כלומר, שלא יחזור לביתו בלילה אלא בבוקר.
 7 הגמרא מבררת לדעת תנא קמא ורבי שמעון מנין שיש תשלומין
 8 לשבועות. שואלת הגמרא: וְתָנָא קָמָא וְרַבִּי שְׁמַעוֹן (בן אֶלְעָזָר)
 9 שדורשים את מה שכתבה התורה שְׁלוֹשׁ פַּעֲמִים בַּשָּׁנָה יִרְאֶה וגו'
 10 בַּחַג הַמִּצּוֹת וּבַחַג הַשְּׁבֻעוֹת וּבַחַג הַפֶּסַח, לענין כל תאחר שצריך
 11 שלשה רגלים, אם כן דין תְּשַׁלּוּמִין לְעֶצְרַת מָנָא להו – מנין להם דין
 12 זה, שהרי אין כוונת הכתוב להקיש את חג השבועות לחג המצות
 13 לענין תשלומין, אלא רק לומר שצריך שלשה רגלים לעבור על
 14 כל תאחר.
 15 משיבה הגמרא: נִפְקָא להו, מִדְּתַנִּי רַבָּה בַּר שְׁמוּאֵל. דְּתַנִּי רַבָּה בַּר
 16 שְׁמוּאֵל, אֲמַרְה תוֹרָה שְׂכִיד לְקֹדֶשׁ אֶת רֹאשׁ הַחֹדֶשׁ מִנָּה יָמִים – ימי
 17 החודש, וְקִדְּשׁ אֶת הַחֹדֶשׁ ביום שלאחריהם בהקרבת קרבן מוסף
 18 של ראש חודש. וכמו כן אמרה תורה מִנָּה ספירת העומר ארבעים
 19 ותשעה יָמִים, וְקִדְּשׁ ביום החמישים עֶצְרַת. ויש ללמוד קביעת הזמן
 20 להבאת קרבנות היחיד של חג השבועות, מקביעת הזמן לגבי
 21 קרבנות ראש חודש, מַה הָיָה לְמִנּוּי – כשם שמקדשים את
 22 החודש, באחד ממניין ימי החודש, בכך שמביאים קרבן בראש
 23 חודש, אֵף עֶצְרַת לְמִנּוּי – אף חג השבועות מקדשים אותו בהבאת
 24 קרבן באחד ממניויו, ומכיון שמנין הזמן שלאחריו חלה העצרת,
 25 נמנה על ידי ספירת שבועות שלמים, כמו שאמרה התורה (ויקרא כג
 26 טו) שִׁבְעַת שָׁבָתוֹת תְּמִימַת תִּהְיֶינָה, מכאן שזמן תשלומי הקרבן הם
 27 שבעה ימים.
 28 הגמרא מבררת את הלימוד של שבועות מראש חודש. מקשה
 29 הגמרא: אִימָא עֶצְרַת יְדִי יוֹמָא – ונאמר שעצרת תהיה רק יום אחד,
 30 ולא יהא לה תשלומים כל שבעה, שהרי מצוה למנות אף את
 31 הימים, כמו שאמרה התורה תִּסְפְּרוּ חֲמִשִּׁים יוֹם.
 32 מתרצת הגמרא: אֲמַר רַבָּא, אֲמִי עֶצְרַת יוֹמֵי מִנּוּי שְׁבֻעֵי לֹא מִנּוּי
 33 – וכי לחג העצרת, מונים רק ימים ולא שבועות, וְהָאֲמַר מַר, מִצּוּה

34 לְמִנּוּי בספירת העומר יוֹמֵי, וּמִצּוּה לְמִנּוּי גַם שְׁבֻעֵי, וְעוֹד 'חַג
 35 שְׁבֻעוֹת' כְּתִיב, שקראה התורה לעצרת בלשון 'חג שבועות',
 36 ומכאן שעיקר המנין הוא בשבועות, ולכן יש ללמוד מראש חודש
 37 שמשך הזמן של 'שבוע' נתקדש להבאת קרבנות העצרת.
 38 *
 39 בברייתא לעיל (ד.) נמנו כל הדברים בהם נאמרין כל תאחר, ואחד
 40 מהם הוא 'פסח', והבינה הגמרא שהכוונה היא שאם לא הקריב
 41 את קרבן הפסח בזמנו ועברו עליו שלשה רגלים, עובר בבל
 42 תאחר. מקשה הגמרא: וְכִי פֶסַח בַּר מִיָּקֶרֶב בְּרָגְלִים הוּא שְׂשִׁיךְ
 43 לומר שעובר עליו בבל תאחר אם עברו שלשה רגלים ולא
 44 הקריבו, והלא פֶסַח וְיָמֵנָא קְבִיעָא לִיה – זמן הקרבנות קבוע בי"ד
 45 בניסן, אִי אֶקְרִיבִיה אֶקְרִיבִיה – אם הקריבו בזמנו יצא ידי חובתו, וְאִי
 46 לֹא אֶקְרִיבִיה, אִידְחִי לִיה – הרי הוא נדחה מיד ושוב אי אפשר
 47 להקריבו לשם פסח, ואם כן מיד כשעבר הפסח ולא הקריבו יש לו
 48 לעבור בבל תאחר.
 49 מתרצת הגמרא: אֲמַר רַב חֲסִדָּא, 'פֶּסַח' כְּדִי נִסְכָּה – שלא לצורך
 50 נכתב בברייתא, ובאמת אין דינו כשאר קרבנות שעוברים עליהם
 51 בבל תאחר אחר שלשה רגלים.
 52 הגמרא מביאה תירוץ נוסף לבאר את הברייתא: רַב שִׁשְׁתִּי אָמַר,
 53 מֵאִי כוֹנֵת הַבְּרִייתָא במה שאמרה פֶּסַח, אֵין כוֹנֵתָה לְקַרְבֵּן פֶּסַח
 54 עצמו, אלא לְשַׁלְּמֵי פֶסַח – קרבן פסח שאבד, והקריבו פסח אחר
 55 במקומו, ולאחר מכן נמצא הראשון, מקריבים אותו כשלמים, ועל
 56 קרבן זה אמר התנא, שאם לא הקריבוהו תוך שלשה רגלים,
 57 עוברים בבל תאחר.
 58 מקשה הגמרא: אִי הָיָה שפסח האמור בברייתא הכונה לשלמי
 59 פסח, אם כן הֵייוּ שְׁלָמִים שכבר נשנו בברייתא. מתרצת הגמרא:
 60 תָּנָא – שנה התנא בברייתא את דין השְׁלָמִים הַבָּאִין מִחֻמַּת פֶּסַח –
 61 שלמים שהוקדשו בתחילה לשם פסח, וְתָנָא – ושנה את דין
 62 השְׁלָמִים הַבָּאִין מִחֻמַּת עֶצְמָן – שהוקדשו מתחילה לשלמים.
 63 והוצרך התנא לכך, שאילו היה שונה רק את דין השלמים הבאים
 64 מחמת עצמן סָלְקָא דְּעֶתְדָא אֲמִינָא, ששלמי פסח, הוֹאִיל וּמִחֻמַּת פֶּסַח
 65 קָאָתוּ – הוֹאִיל ולא הקדישם לשלמים אלא לפסח, ומכאן הפסח
 66 נעשו לשלמים,

ראש השנה דף ה עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שלישי) קפג

כַּפֶּסֶת דָּמוּ – יהיה דינם כדין הפסח, ואם לא הביאם אחר שעבר רגל אחד יהיה חייב בבל תאחר, קָא מְשַׁמַּע לָן שדינם כדין שלמים, ודווקא לאחר שלשה רגלים עובר עליהם ב'בל תאחר'.

*

לעיל (ד.) שנינו בברייתא אלו מצוות שהמאחר לקיימם עובר בהם ב'בל תאחר', הגמרא מבארת את המקור לכך. מבררת הגמרא: מִנְהֵי מִיָּלָי. משיבה הגמרא: דָּתֵנוּ רַבָּנִי, כתוב בתורה לענין בל תאחר (דברים כג כב) 'כִּי תֵדַר נֶדֶר לַה' אֱלֹהֶיךָ לֹא תֵאָחֵר לְשַׁלְמוֹ, כִּי דָרַשׁ יִרְשָׁנוּ ה' אֱלֹהֶיךָ מַעֲמֶךָ וְהָיָה בְךָ חֹטָא'. אמר הכתוב 'כִּי תֵדַר נֶדֶר', אֵין לִי שְׁעוֹבֵר בְּבֵל תֵּאָחֵר אֱלָא בְנֶדֶר – שאמר 'הרי עלי קרבן', אבל נֶדֶכָה – שאומר על בהמה מסיימת 'הרי זו עולה' או 'שלמים' מִנֵּין שְׁעוֹבֵר ב'בל תאחר'. משיבה הברייתא: נֶאֱמַר בְּאֵן 'נֶדֶר', וְנֶאֱמַר לְחֹלֶן לַעֲנִין נֹתֵר (ויקרא טז טז) 'אִם נֶדֶר אִו נֶדֶכָה וְבַח קֶרְבְּנוֹ, מִה לְחֹלֶן כִּשְׁכַתְּבָה הַתּוֹרָה 'נֶדֶר' כַּתְּבָה נֶדֶכָה עֲמֹו והשוותה אותם זה לזה, אֵף בְּאֵן כִּשְׁכַתְּבָה הַתּוֹרָה 'נֶדֶר' הַכוּוּנָה לְכַלּוֹל גַּם נֶדֶכָה עֲמֹו, ומכאן שאיסור 'בל תאחר' הוא גם על נדבה. הברייתא דורשת את המשך הפסוק: 'לֹה' אֱלֹהֶיךָ, אֱלֹו תִּרְמִין, תִּרְמִין, וְהִתְקַדְּשׁוּת, שכל אלו קדשי בדר הבית ומוקדשים רק 'לֹה' אֱלֹהֶיךָ ואין לכהנים חלק בהם כלל, ואם איחר מלהביאם עובר בבל תאחר.

והכתוב 'לֹה תֵאָחֵר לְשַׁלְמוֹ' בא ללמד שדווקא הוא – על הבהמה שהופרשה בתחלה לקרבן עוברים ב'בל תאחר', וְלֹא על חילופיו – שאינו עובר על הבהמה שהחליפיה במקומה.

ומהכתוב 'כִּי דָרַשׁ יִרְשָׁנוּ' למדים על הקרבנות שהוא נדרש להביאם, וְאֵלֹו חֲטָאוֹת וְאִשְׁמוֹת שנתחייב להביאם מחמת חטא שחטא, וכן עולות – עולת אריה שחובה להביאה בעליה הרגל, וְשַׁלְמִים – שלמי חגיגה שחייבים להביא ברגל.

בהמשך נאמר 'ה' אֱלֹהֶיךָ, ולכאורה תיבות אלו מיותרות שהרי בתחילת הפסוק כבר כתוב 'כִּי תֵדַר נֶדֶר לַה' אֱלֹהֶיךָ, אֱלֹא אֱלֹו צִדְקוֹת – מי שנדר צדקות לעניים ומאחר ליתנם, וּמַעֲשֵׂרוֹת – מעשר ראשון, מעשר שני ומעשר עני, וְכִבּוֹר.

ומה שנאמר 'מַעֲמֶךָ, וְהָ לָקֵט שְׂכָחָה וַפְּאָה שהם חלקו של עני, שגם בהם שייך איסור בל תאחר.

הפסוק מסיים 'וְהָיָה בְךָ חֹטָא', שדוקא 'בך' יהיה חטא של בל תאחר, אם לא תקיים את חובותיך בזמנם, וְלֹא בְּקֶרְבְּנֶךָ חֹטָא – שאף אם תאחר לא יפסל הקרבן מחמת כן.

*

הגמרא מבארת את דברי הברייתא: אֱמַר מַר 'לֹה תֵאָחֵר לְשַׁלְמוֹ', הוא וְלֹא חִילּוּפֵי. מבררת הגמרא: חִילּוּפֵי מַאי – בחילופין של איזה קרבן מדובר, אִי חִילּוּפֵי עוֹלָה וְשַׁלְמִים, שנאבדה הבהמה שהקדיש, והקדיש אחרת תחתיה, ושוב נמצאה הראשונה והקריבה, ונותרה הבהמה שנועדה להיות חילופי עולה או שלמים, ועליה בא המיעוט לומר שאין בה איסור 'בל תאחר'. אין לפרש כן, שהרי מְקַרֵּב קֶרְבִּי ככל קרבן, ומדוע לא יעבור בבל תאחר אם מאחר הקרבנות. וְאִי חִילּוּפֵי חֲטָאוֹת, שאבדה חטאתו והפריש אחרת תחתיה ושוב נמצאה הראשונה והקריבה לחובתו, הרי השניה אינה קרבה כלל אלא לְמִיתָה אֱלָא, ואין צורך למעטה מבל תאחר.

הגמרא מנסה לבאר את כוונת הברייתא: אֱלָא מַאי חִילּוּפֵי שנתמעטו מ'בל תאחר', חִילּוּפֵי תוֹדָה, שאבדה והפריש אחרת תחתיה, ונמצאה הראשונה, ונתערבו זה בזה ומתה אחת מהן, ואין ידוע אם הנשארת היא התודה הראשונה או חליפתה, ואי אפשר להקריבה, כִּדְתֵנִי רַבִּי חֵימָא, תוֹדָה שְׁנֵתִיעֲרֶכְבָּה בְּתַמּוּרְתָּהּ, וּמִתָּה אַחַת מִהֶן ואין ידוע איזו, הִתְקַרְתָּ אֵין לָהּ תַּקְנָתָה, שהרי התודה עצמה יש להביא עמה לחם, אבל חילופי תודה אין טעונה לחם, ואם כן חִיבִי לְעִיעִידָה, לְקִרְבָּה – את הנותרת וּלְקִרְבִּי לָחֶם בְּהֵדָה אינו יכול,

שהרי דָּלְמָא תַּמּוּרָה היא ופטורה מלחם, וכן לְקִרְבָּה בְּלֹא לָחֶם אינו יכול, דָּלְמָא תוֹדָה היא ואסור להקריבה בלא לחם. והוא הדין בתודה וחילופה שנתערבו זו בזו ומתה אחת מהן, אי אפשר להקריב את הנשארת, ועל אופן זה דרשה הברייתא שאין לאו של 'בל תאחר', כיון שאין אפשרות להקריבה כדניה.

דוחה הגמרא: וְהָ בֵּין דְּלֹא בַת הַקֶּרֶכְבָּה הִיא, אם כן קָרָא לְמַעוּטֵי מַבֵּל תֵּאָחֵר לָמָּה לִי, והלא דבר פשוט הוא שכיון שאין אפשרות להקריבה, אין עוברים עליה.

רב ששת מבאר כוונת הברייתא: אֱמַר רַב שְׁשֵׁת, לְעוֹלָם לְמַעוּטֵי חִילּוּפֵי עוֹלָה וְשַׁלְמִים, ומה שהקשתה הגמרא שהרי הם כמו הקרבן עצמו ואין צורך לרבותם, הָבָא בְּמַאי עֲסָקִינוּ, בְּגוֹן שְׁעִיבְרוּ עָלֵיו – על הקרבן הראשון שֶׁנִּי רַגְלִים, וְהוּמָם – ונפל בו מום וחילולו על אחר – על בהמה אחרת, ובעל המום יצא לחולין, וְעִבְרָ עָלֵיו – על השני, עוד רָגַל אַחֶר. סָלְקָא דְּעִתָּךְ אֲמִינָא, הוּאִיל וּמִבַּחַת קָמָא קִאֲתִי – כיון שהקרבן השני בא מבח קדושת הקרבן הראשון, בְּמַאֵן דְּעִבְרָ עָלֵיו שְׁלֹשָׁה רַגְלִים דָּמִי, שהרי יחד עם הקרבן הראשון שעברו עליו שני רגלים הרי הם שלשה, קָא מְשַׁמַּע לָן הפסוק לא תאחר עליו שני רגלים עובר על בל תאחר אלא אם יעברו על הקרבן השני עצמו שלשה רגלים.

מקשה הגמרא: וְלָרַבִּי מַאִיר דָּאֲמַר לעיל (ד.) שְׁבִין שְׁעִיבְרוּ עָלֵיו רָגַל אַחֶר עוֹבֵר בְּבֵל תֵּאָחֵר מַאי אִיבָא לְמִימַר בפירוש דברי הברייתא במה שאמרה 'הוא ולא חילופיו'.

מתרצת הגמרא: אֱמַר רַבָּא, גם לפי רבי מאיר נפרש שהמיעוט הוא על חילופי עולה ושלמים, וְהָבָא בְּמַאי עֲסָקִינוּ, בְּגוֹן שְׁהוּמָם בְּתוֹךְ הָרָגַל הראשון לנדרו, וְחִלּוּלָהּ על בהמה אחרת, וְעִבְרָ עָלֵיו הָרָגַל – על הקרבן השני, וּסָלְקָא דְּעִתָּךְ אֲמִינָא, אף שאין עוברים על בל תאחר אלא אם עבר רגל שלם, הוּאִיל וּמִבַּחַת קָמָא קִאֲתִי – הואיל והשני בא מכוחו של הראשון, בְּמַאֵן דְּעִבְרָ עָלֵיהּ בּוֹלִיָה רָגַל דָּמִי, שיש לצרף את מחצית הרגל שעברה על הקרבן הראשון עם מחצית הרגל שעברה על חילופיו, קָא מְשַׁמַּע לָן שאין מצטרפים, ואינו עובר עליו עד שיעבור רגל נוסף.

*

הגמרא ממשיכה לבאר דברי הברייתא. שנינו בברייתא: 'וְהָיָה בְךָ חֹטָא', וְלֹא בְּקֶרְבְּנֶךָ חֹטָא. מבררת הגמרא: וְהָ מִהֶכָּא נִפְקָא – וכי נלמד דין זה מכתוב זה, והרי מדרשה דְּאֲחֵרִים נִפְקָא. דְּתַנְיָא, אֲחֵרִים אֲוִימִרִים, הבכור מצותו להקריבו ולאכלו בתוך שנתו שנאמר בפרשת הבכור (דברים כג כ) 'לִפְנֵי ה' אֱלֹהֶיךָ תֹאכְלֵנוּ שְׁנָה בְּשָׁנָה, יִכּוֹל יְהָ דִּין הַבְּכוֹר שְׁעִיבְרָה שְׁנָתוֹ, בְּפִסְלוֹ הַמּוֹקֶדְשִׁין וְקָרְבַּן שְׁנַעֲשָׂה בַעַל מוֹם שאין להם תקנה, וְיִפְסַל מִלְּהַקְרִיבוּ כִּיוֹן שְׁעִיבָר עָלֵיו ב'בל תאחר', שהרי במשך שנה עברו עליו שלשה רגלים, תַּלְמוּד אֲמַר בפרשת מעשרות (דברים יד כג) 'וְאִבְלָתָה לִפְנֵי ה' אֱלֹהֶיךָ בְּמִקּוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר לְשָׁכֵן שְׁמוֹ שָׁם, מַעֲשֵׂר דִּגְנֶךָ תִּירֶשֶׁךָ וְיִצְהָרֶךָ וּבִכּוֹר בְּקֶרֶךָ וְצִמְיָךָ' וגו', מְקִישׁ בְּכוֹר לְמַעֲשֵׂר, מִה מַּעֲשֵׂר אִם שהם מליטנו בשנה זו אינו נִפְסַל מִשְׁנָה לְהִתְקַרְתָּה, ויכול ליתנו בשנה הבאה, אֵף בְּכוֹר אֵינוֹ נִפְסַל אִם שהם מִשְׁנָה לְהִתְקַרְתָּה.

ואם כן אין צורך למיעוט של 'ולא בקרבנך חטא' כיון שכבר למדנו שאין הבכור נפסל אף שעברו עליו ב'בל תאחר', והוא הדין לשאר קרבנות.

מתרצת הגמרא: אֲצִמְרִיךְ ללמוד מזהה בך חטא/ משום דְּסָלְקָא דְּעִתָּךְ אֲמִינָא לחלק דְּתֵנִי מִיָּלִי בְּכוֹר דְּלֹא בַר הַרְצָאָה הוא – שאינו בא לכפרה או לדורון, ויתכן שמשום כך אינו נפסל, אֲבָל קֶרְשִׁים דְּכֵנִי הַרְצָאָה אֵינְהוּ – שבאים לריצוי, שהעולה באה לכפר על מצות עשה, ושלמים באים לדורון ליתן שלום בין ישראל לאביהם שבשמים, אִימָא לֹא לִרְצוֹן כיון שאיחרום ועברו עליהם בבל תאחר, קָא מְשַׁמַּע לָן שאינם נפסלים בכך.

מקשה הגמרא: וְאִבְתִּי – ועדיין, דִּין 'ולא בקרבנך חטא',